

Celem naukowym projektu jest skonstruowanie optymalnego modelu normatywnego politycznej legitymizacji zmiany prawa w państwie demokratycznym. Za koniecznością podjęcia badań proponowanych w niniejszym wniosku przemawia przede wszystkim fakt, iż współczesne demokratyczne porządki prawne podlegają wielokierunkowym i nieraz gwałtownym procesom zmian. Można wskazywać rozmaite czynniki powodujące ten stan rzeczy (technologiczne, socjologiczne, geo-polityczne), lecz zdaniem autorów projektu do pełnego zrozumienia tej dynamiki niezbędna jest pogłębiona analiza podstaw normatywnych o charakterze filozoficzno-politycznym. Normatywne podstawy zmiany prawa w państwie demokratycznym są niedostatecznie zbadane, zaś fakt, iż filozofia polityczna kształtując uzasadnienie zmian, wpływa także na kształt, jaki prawo przyjmuje. Realizacja projektu dostarczy zatem narzędzia interpretacji współczesnych porządków prawnych.

Punktem wyjścia badań jest przekonanie, iż w państwie demokratycznym każda zmiana prawa powinna być (i przeważnie rzeczywiście jest) usprawiedliwiona, tj. legitymizowana. Legitymizacja zmiany prawa co do zasady pokrywa się z legitymizacją prawa w ogólności. Jednakże dopiero w uzasadnieniu zmiany z całą mocą ujawnia się siła lub słabość argumentów służących także usprawiedliwieniu prawa w ogólności. Prawo może bowiem obowiązywać siłą na poły nieuświadomionego nawyku, natomiast wprowadzenie nowych lub zmiana istniejących rozwiązań każdorazowo wymaga przekonującego uzasadnienia. Zmiana prawa działa zatem niczym soczewka skupiająca problemy jego legitymizacji, przez co skoncentrowanie na zmianie stanowi niezwykle dogodną perspektywę badawczą.

Planowane badania polegać będą na zbudowaniu szeregu modeli zmiany prawa w oparciu o wybrane współczesne koncepcje filozoficzno-prawne. Biorąc bowiem pod uwagę bogactwo koncepcji filozoficzno-prawnych, z których można czerpać, zasadnym wydaje się poszukiwanie modelu optymalnego. Na podstawie badań przygotowawczych przyjęto, iż należy wyróżnić dwa skrajne stanowiska legitymizacji zmian prawa w państwie demokratycznym: kontraktowe i komunitariańskie. W ujęciu kontraktowym czynnikiem usprawiedliwiającym zmianę prawa jest wola obywateli wyrażona poprzez demokratyczne procedury, zaś w modelu komunitariańskim będzie nim czynnik od woli niezależny – kultura, tradycje i obiektywne praktyki społeczne konkretnej partykularnej wspólnoty. Oba skrajne stanowiska mają mankamenty, którymi są arbitralność prawa w modelu kontraktowym oraz brak elastyczności prawa w modelu komunitariańskim, przez co zasadne wydaje się poszukiwanie modelu pośredniego (jest to pierwsza przyjęta hipoteza badawcza). Projekt zakłada badania porównawcze wielu współczesnych koncepcji, lecz najpoważniejszym kandydatem do miana optymalnego jest model nazwany kooperacyjnym, zbudowany w oparciu o polityczny liberalizm Johna Rawlsa z elementami ekonomii neo-instytucjonalnej. Drugą hipotezą, która ma zostać sfalsyfikowana w toku prac nad projektem, jest właśnie optymalny charakter modelu kooperacyjnego w porównaniu do innych rozwiązań pośrednich.

Perspektywa badawcza, która zostanie rozwinięta dzięki realizacji projektu jest z kilku powodów nowatorska, realizacja projektu wpłynie więc dodatkowo na rozwój metod badawczych prawoznawstwa poprzez integrację filozofii politycznej i filozofii prawa, a także poprzez zoperacjonalizowanie koncepcji filozoficzno-politycznych w kierunku badań nad prawem. Wreszcie, projekt doprowadzi do głębszej i usystematyzowanej konceptualizacji normatywnej legitymizacji tak zmiany prawa, jak i prawa w ogólności.